

EFICIENȚA ȘI LEGITIMITATEA PUTERII DE STAT

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar, cercetător științific principal, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

Andrei MUNTEANU,

jurist

RÉSUMÉ

Cet article est consacré au problème de l'efficacité et de la légitimité de l'organisation et le fonctionnement du pouvoir d'Etat, afin d'élucider l'essence et la spécificité de ces critères et d'identification les modalités de leur assurer et réaliser. Un rôle clé à cet égard est reconnu au principes suivant: principe du pluralisme politique, le principe de la légalité et de la légitimité et le principe de séparation des pouvoirs, leur application constitue une exigence fondamentale pour renforcer l'état de droit démocratique.

Mots-clés: le pouvoir d'Etat, la démocratie, la légalité, la légitimité, l'efficacité, la séparation des pouvoirs, le pluralisme politique

REZUMAT

Prezentul articol este dedicat problemei eficienței și legitimității organizării și funcționării puterii de stat, în vederea elucidării esenței și particularităților acestor criterii și identificării căilor de asigurare și de realizare a lor. Un rol fundamental în acest sens este recunoscut principiului pluralismului politic, principiului legalității și legitimității și principiului separației puterilor în stat, aplicarea cărora constituie o exigență fundamentală pentru consolidarea unui stat de drept democratic.

Cuvinte-cheie: putere de stat, democrație, legalitate, legitimitate, eficiență, separația puterilor, pluralism politic

Introducere. În perioada contemporană, problema eficienței și legitimității organizării și funcționării puterii de stat a devenit una dintre cele mai actuale, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Abordarea științifică a subiectului este motivată de necesitatea furnizării unor soluții fundamentate științific de natură să asigure funcționarea eficientă și legitimă a puterii, pentru ca în rezultat să reușim consolidarea reală a statului de drept în Republica Moldova.

Scopul studiului rezidă în analiza eficienței și legitimității organizării și funcționării puterii de stat în vederea elucidării esenței și particularităților acestor criterii și identificării căilor de asigurare și de realizare a lor.

Rezultate obținute și discuții.

Vom iniția prezentul demers științific prin abordarea democrației, dat fiind faptul că ea constituie premisa-cheie pentru prosperitatea și dezvoltarea unui stat, fiind, în același timp, și un criteriu, un principiu fundamental în baza căruia trebuie organizată și exercitată puterea de stat. Privită ca principiu, democrația implică existența insti-

tuțiilor de stat bine structurate, care funcționează eficient în baza legii și a voinței societății în ansamblu.

În același timp, democrația este valorificată în procesele prin care puterea este dobândită, deținută și prin care alternează, care implică competiția politică liberă și participarea deschisă, liberă și nediscriminatorie a poporului în baza literii și spiritului legii. Ținând cont de aceste momente, putem susține că organizarea și funcționarea democratică a puterii de stat (adică eficientă și legitimă în același timp) implică respectarea următoarelor principii fundamentale [6, p. 277]:

- *principiul pluralismului politic*, exprimat prin confruntarea liberă în lupta electorală între partidele și formațiunile politice pentru cucerirea și exercitarea puterii (luptă dusă între programe politice și ideologii);

- *principiul legitimității și legalității*, exprimat prin supremația normei constituționale și respectul ei de către toate autoritățile publice și cetățeni. Legalitatea se exprimă prin preluarea puterii prin mijloace legale, prin proceduri democratice, precum și exercitarea acesteia în

limitele prescrise de normele constituționale și de legislația în vigoare. În același timp, însă, legalitatea poate rămâne una strict formală în absența legitimității sociale și politice, care desemnează procesele și fenomenele prin intermediul cărora ea capătă caracter legitim, caracter ce exprimă corectitudinea, justiția, legalitatea morală și de drept a acesteia, acceptarea și recunoașterea de către cetățenii statului;

- *principiul separației puterilor în stat*, care presupune, de rînd cu o anumită specializare și autonomie (independență) a celor trei ramuri a puterii de stat, și o corelație eficientă între ele, o interacțiune și interdependență (colaborare), bazate pe limitare, abținere și echilibrare reciprocă.

Totodată, actualmente, în condițiile procesului de integrare europeană și de edificare a statului de drept, este absolut necesar ca organizarea și funcționarea puterii de stat în Republica Moldova să se realizeze ținîndu-se cont de drepturile, libertățile și interesele fundamentale ale ființei umane.

Dezvoltînd cele enunțate, vom nota că, în prezent, sistemele con-

stituționale occidentale sînt indisolubil legate de democrație, bazate, după unii autori [18, p. 218-230], pe următoarele valori primordiale:

- soluționarea pe cale pașnică a disputelor de ordin politic, economic, ideologic etc., dintre forțele politice și sociale, dintre stat și cetățeni, realizarea pe această cale a consensului și echilibrului social;

- asigurarea nonviolentă, într-o societate aflată într-o continuă și dinamică transformare, a unor schimbări de natură social-politică, economică, impuse de progresul general al societății respective. Este esențial ca aceste schimbări să fie în beneficiul întregii colectivități;

- succesiunea guvernanților la conducerea societății în funcție de voința majorității electoratului, exprimată prin alegeri libere și periodice, la care au posibilitatea de a propune candidați, în condiții de egalitate, toate partidele politice;

- evitarea pe cît posibil a presiunii sociale și reglementarea prin lege în mod strict a condițiilor în care forța represivă a statului poate fi folosită de organisme competente; armata și poliția să se afle în slujba națiunii, și nu a guvernanților de moment;

- dreptul cetățenilor de a controla activitatea parlamentului și a executivului și de a cere, prin mecanisme constituționale, schimbarea guvernanților sau de a impune prin forță înlăturarea acestora, dacă s-ar face vinovați de conducere tiranică;

- diversitatea politică, economică, culturală, etnică, ideologică și religioasă;

- supremația legii ca instrument de exprimare a intereselor fundamentale ale colectivității și a binelui comun al societății.

Adesea, acestor valori li se adaugă capacitatea sistemului politic de a integra și promova progresul științific, în beneficiul optimizării actului de decizie democratică.

Ca ideal, democrația urmărește,

în esență, să păstreze și să promoveze demnitatea și drepturile fundamentale ale individului, să realizeze dreptatea socială, să susțină dezvoltarea economică și socială a comunității, să consolideze coeziunea societății și să sporească liniștea națională, precum și să creze un climat favorabil păcii internaționale. Ca formă de conducere, democrația este cea mai bună cale pentru a atinge aceste obiective [28, p. 16].

Din aceste considerente, evident că în organizarea puterii de stat accentul în special este pus pe democrație, or anume în această sferă democrația se manifestă cel mai pregnant. Este important în acest sens de concretizat că o stare de democrație asigură ca procesele prin care puterea este dobîndită, deținută și prin care alternează să permită competiția politică liberă și să constituie produsul participării deschise, libere și nediscriminatorii a poporului, exercitate potrivit reglementărilor legale, în litera și spiritul lor [27, p. 5].

Astfel, democrația se bazează pe dreptul fiecăruia de a lua parte la conducerea treburilor publice. Elementul-cheie în exercițiul democrației este organizarea unor alegeri libere și imparțiale la intervale regulate, astfel încît să poată fi exprimată voința poporului.

Totodată, democrația se bazează pe existența instituțiilor bine structurate și care funcționează eficient, pe controlul reciproc dintre organele reprezentative și, în general, dintre organele puterii de stat, pe legalitatea activității puterii de stat și supunerea ei numai legii.

Pentru democrație este esențială și responsabilitatea politică proprie tuturor celor care dispun de autoritate publică, indiferent dacă sînt sau nu aleși, și tuturor organelor autorităților publice, fără excepție. Responsabilitatea determină existența unui drept de acces liber la informația privind activitățile conducerii, dreptul de a înainta cereri

conducerii și de a încerca redresarea prin intermediul unor mecanisme administrative și judiciare imparțiale. Viața publică în ansamblu trebuie să fie marcată de un sens al moralității și transparenței, urmînd a fi stabilite proceduri și norme corespunzătoare pentru realizarea acestora.

Constituția Republicii Moldova, pe lîngă consfințirea atributului democratic, în art. 5 concretizează faptul că democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și totalitarismul. Respectiv, se poate susține că conceptul de *democrație* este indisolubil legat de noțiunea de *pluralism*. Ea își găsește concretizarea în multitudinea de partide și organizații politice, sindicale, religioase etc., exprimînd diversitatea concepțiilor și organizațiilor ce se interpun între individ și stat [22, p. 56].

Prin esența sa, pluralismul politic este determinat a fi un sistem politic în cadrul căruia puterea se exercită prin organizații social-politice și alte formațiuni obștești care cooperează și se echilibrează unele pe altele. În urma acestor colaborări se realizează compromisurile politice. În același timp, pluralismul politic este o ordine politică și juridică care permite distribuirea puterii între forțe social-politice independente, acestea putînd manifesta liber opinii și interese diverse, în condiții de cooperare, competiție sau conflict [2, p. 31].

Ca fenomen sociologic, pluralismul politic este indisolubil legat de societatea occidentală și constă în confruntarea liberă, în lupta electorală dintre partidele și formațiunile politice pentru cucerirea și exercitarea puterii. Este semnificativ în acest caz faptul că în cadrul pluralismului politic lupta între partide este o luptă între programe politice, între ideologii din care sînt excluse instrumente guvernamentale, metodele represive, de comandă, ma-

nipularea electoratului, abuzurile etc. [17, p. 282]. Prin urmare, democrația constituie principiul fundamental al statului, iar pluralismul politic – bază și condiția ei.

În același timp, accentuăm faptul că pentru o organizare și exercitare democratică a puterii de stat este strict necesar ca aceasta să fie legitimă și legală, or legitimitatea și legalitatea puterii de stat este indispensabilă unui sistem social democratic.

Frontiera dintre putere și dominație este delimitată de conceptul de *legitimitate*. Este vorba de distincția dintre puterea în sensul ei primar, care se bazează pe supunerea impusă, pe forța fizică, pe constrângere și violență, și puterea ce se exercită cu asentimentul și consimțământul celor supuși. În al doilea caz, puterea de stat dobândește atributul de *autoritate*, fiind considerată o putere care are *legitimitate*, aceste caracteristici fiindu-i recunoscute de populație sau de majoritatea ei [13, p. 80]. Este situația în care cetățenii apreciază că actorii politici și instituțiile ce reprezintă puterea de stat au îndreptățirea legitimă de a exercita funcțiile specifice ale sistemului politic, inclusiv dreptul de a utiliza violența fizică împotriva unor membri ai societății.

Din punct de vedere politologic, legitimitatea este considerată un principiu de întemeiere și justificare a unui sistem de guvernământ, care presupune o anumită recunoaștere de către cei guvernați a dreptului de a conduce, exercitat de cei care guvernează [26, p. 146].

Din perspectivă sociologică, legitimitatea a fost definită ca fiind caracteristica puterii (a sursei, naturii și organizării sale) de a fi conformă cu ceea ce poporul crede preferabil sau corespunzător potrivit anumitor norme juridice, morale sau unor tradiții consacrate [30, p. 329-330].

Prin urmare, puterea de stat nu poate fi menținută și exercitată

decît în măsura în care structurile de putere sînt legitime, iar deciziile politice, inclusiv legile, exprimă voința generală și nu sînt folosite împotriva unei părți a societății.

Un alt moment important constă în faptul că puterea de stat nu poate fi exercitată în nume propriu, adică de un alt subiect decît poporul și statul. Este un principiu ce stă la temelia legalității acesteia, în sensul că uzurparea puterii de stat este interzisă, iar dacă are loc, reprezintă cea mai gravă crimă împotriva poporului și urmează a fi sancționată potrivit legii penale [8, p. 16].

Vorbind despre legalizarea puterii de stat, notăm că aceasta presupune declararea juridică a justeții (legalității) apariției (instaurării), organizării și funcționării ei. Din această perspectivă, legalitatea constituie un principiu fundamental pentru organizarea puterii de stat, a cărui încălcare generează răspunderea juridică – politică, penală sau civilă [35, p. 87].

În sistemele moderne de guvernare ce îmbracă forma statului de drept, condiția primară pe care trebuie să o îndeplinească puterea de stat este aceea de a se conforma normelor constituționale și legale care îi prescriu limitele de acțiune și manifestare. Mai mult decît atât, legalitatea factorilor de putere este cel dintîi element care le conferă legitimitate [13, p. 83].

În același timp, legalitatea unei guvernări, calitate determinată de preluarea puterii prin mijloace legale, recunoscute, prin proceduri democratice, cu respectarea normelor constituționale și a limitelor prescrise pentru acțiunea sa de lege, poate rămîne una strict formală în absența legitimității sociale și politice. Aceasta desemnează procesele și fenomenele prin intermediul cărora ea capătă caracter legitim, caracter ce exprimă corectitudinea, justețea, legalitatea morală și de drept a acesteia [35, p. 89].

Prin urmare, o putere este nelegitimă în cazul contestării ei de că-

tre majoritatea populației. Un guvern desemnat legal poate deveni nelegitim din cauza activității sale. Lipsa de legitimitate într-o asemenea situație se exprimă prin pierderea de către guvern a suportului popular sau prin retragerea sprijinului partidelor parlamentare. În primul caz, nelegitimitatea guvernului are conotații moral-politice și arată că poporul nu mai are încredere în echipa guvernamentală și în programul de guvernare al acesteia. În al doilea caz, nelegitimitatea este pusă în discuție chiar de parlament [16, p. 63].

Cercetătorii identifică cîteva tipuri de validitate a legitimității puterii, și anume: *de tip rațional*, atunci cînd se bazează pe încrederea în legalitatea ordinii statuate, a dreptului la conducere al celor ce sînt chemați să exercite în acest temei puterea (putere legală); *de tip tradițional*, atunci cînd se bazează pe credința comună în caracterul sacru al tradițiilor veșnic valabile și în legitimitatea celor ce sînt chemați să-i imprime o autoritate (putere tradițională); *de tip carismatic*, atunci cînd se bazează pe caracterul sacru, forța eroică ori valoarea exemplară a unei persoane și a ordinii create de ea (putere carismatică) [12, p. 273].

În prezent, cea mai răspîndită este legitimitatea rațională bazată pe încrederea oamenilor în legalitatea celor care exercită puterea și pe raționalitatea deciziilor pe care le iau. Ea își găsește expresia cea mai înaltă în structurile statului de drept, în domnia legii și în administrarea democratică a societății. Ea se întemeiază pe existența pluralismului politic și pe libertatea de expresie, pe alegeri libere și pe votul popular, fiind specifică regiunilor democratice moderne.

Acest tip de legitimitate are ca element central existența unor reguli acceptate social, reguli cu caracter impersonal și „constituțional”, reguli care prescriu în forme explicite funcțiile și atribuțiile pu-

terii publice, dar și limitele acesteia. Spațiul puterii de stat este acum organizat, instituționalizat, ierarhizat administrativ și bine delimitat sub raportul funcțiilor sociale, iar competențele actorilor publici sînt clar definite. Accesul la putere este permis numai prin respectarea unor proceduri codificate în legi.

În cadrul acestor regimuri, procesul de obținere a legitimității politice nu se reduce la cîștigarea alegerilor și nu se încheie odată cu instalarea unei forțe politice la guvernare. Legitimitatea se cere mereu susținută și confirmată prin acțiuni politice, iar forțele ajunse la putere trebuie să-și adapteze funcțional comportamentul și atitudinile la rigorile impuse de raționalitatea actului de guvernare și la efectele neprevăzute ale politicilor publice pe care le pun în aplicare.

Un criteriu important de apreciere a eficienței și legalității organizării și funcționării puterii de stat îl constituie aplicarea principiului separației puterilor, principiu ce a avut o semnificație atît de mare pe continentele europene și americane, încît nu se poate vorbi despre crearea noilor societăți democratice în afara acestuia. Iar atunci cînd, odată cu regimul constituțional, s-a ajuns la ideea statului de drept, principiul separației puterilor a fost considerat ca singurul instrument capabil să-l realizeze [14, p. 5].

În prezent, valoarea acestui principiu este văzută prin prisma accepțiunii sale moderne, care marchează o evoluție de la principiul separației absolute a puterilor la principiul separației lor prin colaborare [14, p. 14]. Dat fiind faptul că accentul deja nu se pune pe separația puterilor, ci pe colaborarea lor [9, p. 82], în doctrină se face distincție între două forme de separație a puterilor: *rigidă* și *suplă* [29, p. 19].

În ceea ce ne privește, considerăm că o separație rigidă a puterilor ar produce haos în procesul de guvernare, întrucît oricare dintre cele

trei puteri ar avea înclinația să se manifeste în chip tiranic. Concomitent, și practica constituțională a demonstrat că o separație absolută între puteri ar echivala cu un blocaj constituțional [11, p. 80]. În virtutea acestui fapt, mai bine-venită pare a fi separarea suplă a puterilor, ceea ce presupune o interferență, o conlucrare și o colaborare a lor.

Sub acest aspect, în studiile de specialitate se susține că nicio constituție din lume nu a reglementat o separație perfectă, căci mecanismul statal s-ar bloca, iar cele trei puteri ar fi ca trei linii paralele care nu s-ar intersecta niciodată [3, p. 201-202], de aici inerenta „colaborare” a acestora în realizarea uneia și aceiași funcții fundamentale a statului.

În același timp, pe lîngă colaborare, separarea puterilor implică și un control reciproc [1, p. 211]. Respectiv, separația puterilor în stat pentru îndeplinirea unor „funcții” nu implică exclusivismul exercitării acestor funcții, ci, dimpotrivă, „comunicarea” între puteri și controlul lor mutual [10, p. 66-67].

O putere viguroasă și stabilă este de neconceput fără control, disciplină și responsabilitate. Astfel, controlul este unul dintre atributele principale ale dirijării democratice a statului, care reflectă interesele și voința cetățenilor. El se manifestă în sistemul de „frîne și contrabalante” la realizarea principiului separației puterilor, în caracterul public și accesibilitatea autorităților statului, responsabilitatea în fața alegătorilor și a întregului popor, în colaborarea lor cu mijloacele de informare în masă, instituțiile societății civile [19, p. 275].

În ceea ce privește valoarea și importanța principiului separației puterilor în stat, constatăm că acesta este văzut de diferiți autori în mod diferit, și anume: principiu de bază al construcției statale, pilon de drept al societății civile, fiind concomitent și baza de funcționare care asigură activitatea eficientă a

mecanismului de stat [11, p. 79]; garanție esențială a libertății individului și a securității sale în raporturile cu puterea [5, p. 90]; un atribut important și un garant al democrației [33, p. 86]; un mecanism constituțional care asigură stabilitatea și continuitatea oricărui sistem al puterii, deoarece presupune echilibrul puterilor, interacțiunea și controlul reciproc [19, p. 275]; remediu ce asigură armonia activităților statale, afirmarea democrației liberale și protecția persoanei [15, p. 8]; principiu de tehnică constituțională ce are menirea să evite despotismul și să garanteze libertatea [4, p. 89]; garanție a protecției suveranității statului și democratizării puterii de stat [20, p. 65] etc.

Separarea și echilibrul puterilor sînt văzute ca factori ce contribuie la ținerea sub control de către societate a luptei și a ambițiilor politice [34, p. 33], pentru ca acestea să nu genereze un efect distrugător, iar schimbarea conducătorilor structurilor puterii să se desfășoare în ordinea prevăzută de lege.

Deci, se poate aprecia că, într-o accepțiune suplă și dinamică, principiul separației puterilor rămîne a fi un element esențial, indispensabil existenței și funcționării statului de drept, deoarece implementarea acestuia este orientată spre raționalizarea și optimizarea activității mecanismului de stat, a tuturor structurilor sale și spre eficientizarea funcționării sale.

Respectiv, concepția separării puterilor în stat, în condițiile contemporane, urmează a fi completată cu unele teze importante, referitoare la: echilibrarea puterilor; necesitatea interacțiunii, cooperării puterilor, ceea ce presupune unitatea lor în problemele principale, fapt ce nu exclude utilizarea diverselor metode pentru atingerea scopurilor comune; subsidiaritatea puterilor (factor ce ajută la realizarea unor funcții pentru care o ramură nu dispune de suficiente posibilități [19, p. 274]) [35, p. 98].

Vorbind despre reglementarea constituțională a principiului în cauză, precizăm că în aproape toate constituțiile țărilor-membre ale Uniunii Europene acesta este prevăzut, însă există tendința legiuitorilor constituuanți de a renunța treptat la menționarea sa expresă, principiul fiind mai curînd sugerat, iar separația puterilor fiind reglementată într-o manieră implicită, prin folosirea unor expresii specifice, cum ar fi: funcție a statului, autoritate publică, organ statal etc. [3, p. 202].

În Republica Moldova, pentru prima dată principiul a fost reglementat în *Declarația de suveranitate a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești* (RSSM) din 23 iunie 1990, în care (art. 10) s-a stabilit separarea puterilor în *legislativă, executivă și judiciară* ca principiu de bază al funcționării RSSM ca stat suveran și democrat [21, p. 64]. La 27.07.1990 principiul este concretizat în *Decretul cu privire la puterea de stat*, importanța cărui se manifestă în dezvoltarea principiului suveranității exclusive a poporului moldovenesc, al separării puterilor în stat și scoaterea acestora de sub influența ideologiei comuniste.

La nivel constituțional, principiul separației puterilor a fost fixat în art. 6 prin formula: „În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin potrivit Constituției”.

Desigur, este necesar de conștientizat că nu este suficient să proclamăm un principiu. El trebuie realizat la justa valoare în activitatea cotidiană a puterilor, a verigilor aparatului de stat, a funcționarilor publici și a fiecărui cetățean [2, p. 82].

În pofida acestui fapt, în practică adesea acest principiu este implementat cu mari dificultăți. În acest sens, sîntem convinși că Constituția Republicii Moldova

de jure prevede separația puterilor în stat și colaborarea lor, *de facto* însă atribuțiile puterilor în stat nu întotdeauna se interferează și se completează, formînd un tot unitar. Deseori o putere poate exercita atribuțiile altei puteri, fapt prin care se încalcă grav principiul în discuție [7, p. 122]. Din această perspectivă, destul de importantă este atît recunoașterea funcționalității principiului separației puterilor, cît și elaborarea mecanismelor corespunzătoare de implementare a acestuia în organizarea concretă a puterii în stat.

Evident, astăzi nu există un etalon al separării sau al echilibrului puterilor după care s-ar putea verifica corectitudinea aplicării principiului. În acest sens, are perfectă dreptate profesorul V. Popa, care consideră că fiecare stat găsește mecanismele necesare pentru a echilibra puterile, pentru exercitarea atribuțiilor ce le revin în limitele stabilite de constituție pentru a nu permite uzurparea puterii și suprimarea democrației și a libertății [21, p. 101].

În practică, desigur, cel mai bine ar fi ca separarea puterilor în stat să fie realizată în așa fel încît să se evite slăbirea parțială sau totală a acestora, adică prin organizarea separată să se asigure eficiența și eficacitatea lor. Este importantă în acest sens repartizarea rațională a competențelor constituționale și de altă natură între șeful statului, parlament și guvern, mai ales după formula „șef de stat puternic + parlament puternic + guvern puternic” [32, p. 75-76].

În cazul în care șeful statului este puternic, iar parlamentul și guvernul nu dispun de competența necesară, poate surveni pericolul consolidării regimului unipersonal sau chiar a dictaturii. Dacă unui șef de stat puternic i se alătură un parlament puternic, pericolul unei dictaturi unipersonale poate să nu survină, însă lipsa unui guvern puternic va reduce la zero eficiența

puterii de stat. Și în sfîrșit, în lipsa unui șef de stat și unui parlament puternic, un guvern puternic poate genera o perspectivă autoritară. Din cele expuse reiese că toate verigile „sistemului” puterii de stat trebuie să fie puternice, aceasta reprezentînd esența organizării relațiilor dintre puteri într-un stat de drept.

În același timp, subliniem că o garanție destul de importantă a respectării principiului separației puterilor în stat, din punct de vedere instituțional, este Curtea Constituțională, care reprezintă autoritatea publică ce sprijină buna funcționare a puterilor în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru și control reciproc. Fiind emanația celor trei puteri (sub aspectul modului de numire a judecătorilor), Curtea Constituțională reprezintă un organism ce se află între acestea, pentru a menține echilibrul și colaborarea lor [31, p. 75]. În special, rolul acesteia este de a preveni un fenomen destul de negativ pentru un stat de drept – pericolul unei suveranități parlamentare excesive [23, p. 101-102].

De rînd cu rolul acestei autorități ca prin controlul constituționalității legilor să urmărească garantarea îndeplinirii separației puterilor în stat, respectarea competențelor conferite diferitelor organe ale statului [25, p. 7], ea este considerată a fi o instituție creată în scopul apărării statului de drept prin asigurarea respectării principiilor constituției și prin protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului [31, p. 4].

Concluzii. Prin urmare, consfințirea constituțională a principiului separației puterilor în stat trebuie în mod necesar completată de o distribuție rațională a competențelor autorităților publice și de stabilirea unor garanții în asigurarea acestuia. Nu este mai puțin important nici amplul cadru legislativ și normativ care să reglementeze în detalii mecanismul de funcționare a puterilor în stat, asigurînd o reală

separare, echilibrare și colaborare a acestora în contextul unei reale democrații, întru garantarea și respectarea drepturilor, libertăților și intereselor fundamentale ale cetățenilor. În asemenea condiții, pentru transpunerea acestuia în practică este necesară doar voința și bunăcredința a „guvernanților”, în caz contrar aceștia trebuie „impuși” de autoritatea politico-jurisdicțională – Curtea Constituțională.

În fine, trebuie să recunoaștem că eficiența și legalitatea organizării și funcționării puterii în stat depinde într-o oarecare măsură și de înșiși cetățenii statului, de nivelul lor de cultură politică și juridică și de nivelul de implicare în activitatea statului.

Cunoașterea elementară de către cetățeni a principiilor de instituire și funcționare a organelor de stat și a organizațiilor neguvernamentale, a drepturilor și libertăților personale, a intereselor naționale constituie o condiție importantă a integrării cât mai depline a fiecăruia în viața social-politică, a aplicării cât mai corecte a normelor democrației autentice [24, p. 30]. Ajuns la un nivel mai înalt de instruire și cultură politică, poporul va putea influența prin aceasta comportamentul guvernanților și al opoziției, stimulându-le activitatea la cote mai relevante, capabile să deschidă orizonturi noi pentru o societate care continuă să bată pasul pe loc și care pînă cînd nu-și găsește soluțiile de propășire.

Subliniem, de asemenea, că un impediment real al funcționării normale a puterii de stat și a democrației îl reprezintă pasivitatea, lipsa de cointeresare și voință politică la o parte din membrii societății, care prin aceasta se privează de un eventual factor de succes personal, dar mai ales diminuează principiul conform căruia voința poporului constituie baza puterii în stat, iar realizarea acesteia constituie obiectivul principal al întregii activități a statului.

Referințe bibliografice

1. Aramă E. Un traseu dificil: de la administrație la justiție. În: „Administrația publică în perspectiva integrării europene”. Sesiune de comunicări științifice (27-28 octombrie 2006). Chișinău: Tipografia „Elena – V. I.” SRL, 2007.
2. Arseni A., Creangă I., Gurin C., Negru B., Barbalat P., Cotorobai M., Susarenco Gh. Constituția Republicii Moldova comentată articol cu articol. Vol. I. Chișinău: Editura Civitas, 2000.
3. Boghirnea I., Tabacu A. Conflictul juridic de natură constituțională dintre autoritățile publice. În: „Administrația publică în perspectiva integrării europene”. Sesiune de comunicări științifice (27-28 octombrie 2006). Chișinău: Tipografia „Elena – V. I.” SRL, 2007.
4. Burdeau G., Hamon F., Troper M. Droit constitutionnel. 26e édition. Paris: LGDJ, 1999.
5. Casiadi O. Separația puterilor în regimurile politice contemporane. Studiu comparativ. Regimul prezidențial. În: Administrarea publică, 2004, nr. 4.
6. Costachi Gh. Prin știință spre un stat de drept. Volum omagial. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept, 2011.
7. Costachi Gh. Statul de drept: între teorie și realitate. Chișinău, 2000.
8. Costachi Gh., Hlipcă P. Reflecții asupra conceptului putere de stat. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 5.
9. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. București: Editura Europa Nova, 1996.
10. Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat. București: Editura C. H. Beck, 2006.
11. Drilea M., Costachi Gh. Cu privire la mecanismul frînelor și contrabalanțelor, necesar pentru funcționarea eficientă a puterilor separate. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 8.
12. Fisichela D. Știința politică. Probleme, concepte, teorii. Traducere din limba italiană de V. Moraru. Chișinău: USM, F. E.-P. „Tipografia Centrală”, 2000.
13. Fulga Gh. Politologie. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2004.
14. Gheorghe T. Separația puterilor în stat (Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Franța, România). București: Editura Științifică, 1994.
15. Guceac I. Evoluția constituționalismului în Republica Moldova. Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” 1990-2000. Chișinău, 2000.
16. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a, revăzută. București: Editura ALL BECK, 2004.
17. Ionescu C. Studii de drept constituțional. București: Lumina Lex, 2001.
18. Mayo H. B. An Introduction to Democratic Theory. New York: Oxford University Press, 1960.
19. Platon M. Administrația publică. Curs universitar. Chișinău: Editura „Universul”, 2007.
20. Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil. Coordonatori: Moșneaga V., Rusnac Gh., Sacovici V. Chișinău: CEP USM, 2007.
21. Popa V. Dreptul public. Chișinău: Editura Academiei de Administrare Publică, 1998.
22. Popescu Gh. Repere ale democrației. În: Legea și Viața, 2006, nr. 6.
23. Pulbere D. Constituționalismul european, factor de civilizație și democrație. În: „Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului în jurisprudența și legislația națională”, Materialele conferinței din 13-14 decembrie 2007. Chișinău, 2007.
24. Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene. Acad. de Științe a Moldovei, Inst. Integrare Europeană și Științe Politice / col. red. V. Moraru, Al. Roșca, P. Varzari. Ch.: Inst. Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010 (Tipogr. „Print-Caro” SRL).
25. Susarenco Gh., Popa V. Raportul național privind exercitarea justiției constituționale în Republica Moldova. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2004.
26. Tămaș S. Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1996.
27. Țîmbaliuc V. Coraportul dintre stat, cetățeni și democrație. În: Legea și Viața, 2007, nr. 11.
28. Țîmbaliuc V. Cu privire la unele paradoxuri ale democrației. În: Legea și Viața, 2007, nr. 7.
29. Vrabie G. Renașterea teoriei se-

parației puterilor în stat în România. În: Studii de drept românesc, 1991, nr. 3-4.

30. Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicționar de sociologie. București: Editura Babel, 1993.

31. Zubco V. Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico-jurisdicțională. Chișinău: F. E.-P. „Tipografia Centrală”, 2000.

32. Бантуш А. Некоторые проблемы взаимоотношения законодательной и исполнительной властей. В: „Успешная реформа – решающий фактор в совершенствовании экономической и правовой деятельности”. Материалы международной научно-теоретической конференции (29-30 ноября 2000, г. Кишинэу), 2001.

33. Боршевский А. П. Обучение демократии. Учебно-методическое пособие. Кишинэу: Изд. Pontos, 2008.

34. Кырнац Т. Принцип разделения властей в Конституции Республики Молдова 1994 года. В: Закон и Жизнь, 2003, № 5.

35. Чиркин В. Е. Государствоведение. Учебник. Москва: Юристъ, 1999.

EFECTELE STĂRILOR MODIFICATOARE (DE AGRAVARE ȘI/SAU DE ATENUARE) ÎN PROCESUL DIFERENȚIERII ȘI INDIVIDUALIZĂRII PEDEPSEI PENALE

Mihai STĂVILĂ,
doctor în drept

SUMMARY

The legislative from the Republic of Moldova provides different modifying circumstances of criminal punishment. Within these circumstances, the aggravating circumstances and/or extenuating circumstances are included, as well as aggravating and mitigating factors. Moreover, if, within the context, the rule of an accumulation of aggravating and extenuating circumstances was superficially regulated by means of effects of criminal punishment, then the specific of the effects of an aggravating and/or extenuating circumstances accumulation of criminal punishment has not been determined in any way by means of the institution of criminal punishment differentiation. In this behalf, the elaborated research material determines certain incoherence on this count and suggests a certain viable mechanism in the case of modifying states establishment (aggravating or extenuating) of criminal punishment within the required limits of a differentiation of these legal sanction categories.

Keywords: circumstance, state, extenuating, aggravating, individualization, differentiation, criminal punishment, inchoate offence, recidivism of crimes, crimes accumulation, cumulative sentences

REZUMAT

Legiuitorul din Republica Moldova prevede diferite împrejurări modificatoare de pedeapsă penală. În limitele acestor împrejurări se includ circumstanțele atenuante și cele agravante, precum și stările de atenuare și de agravare. Și dacă, în context, regula unui concurs de circumstanțe atenuante sau agravante a fost reglementată superficial prin intermediul efectelor asupra pedepsei penale, atunci specificul efectelor unui concurs de stări de atenuare și/sau de agravare a pedepsei penale nu a fost determinat în niciun mod prin intermediul instituției diferențierii pedepsei penale. În acest sens, studiul științific efectuat constată anumite incoerențe în acest sens și propune un anumit mecanism viabil în cazul stabilirii stărilor modificatoare (atenuante sau agravante) de pedeapsă penală în limitele necesare a unei diferențieri a acestor categorii de sancțiuni juridice.

Cuvinte-cheie: circumstanță, stare, atenuantă, agravantă, individualizare, diferențiere, pedeapsă penală, infracțiune neconsumată, recidivă de infracțiuni, concurs de infracțiuni, cumul de sentințe

Introducere. După cum subliniază, pe bună dreptate, cercetătorul român V. Păvăleanu, ”individualizarea pedepselor reprezintă una dintre cele mai importante și sensibile operațiuni juridice de a cărei acuratețe depinde în mod direct reușita procesului de îndreptare și recuperare a condamnatului” [2, p. 406]. În acest sens, legislația penală pune ori urmează să pună la dispoziție un mecanism de diferențiere a pedepsei penale, asigurându-se, astfel, o perfectă individualizare a pedepsei penale.

În viziunea noastră, cu cât acest proces de diferențiere a pedepsei este mai bine conturat normativ, cu atât individualizarea poate lua o formă obiectivă mai aproape de perfecțiune. Or implicarea factorului subiectiv poate determina o diferență de la caz la caz, diferență ce se impune a fi cât de posibil obiectivizată normativ.

Este certă necesitatea unui studiu sistematizat în materia efectelor pe care le au circumstanțele atenuante și cele agravante în dreptul penal, în legătură intrinsecă cu